

СОЛЬНО-АНСАМБЛЕВЕ І ОРКЕСТРОВЕ ВИКОНАВСТВО НА ДУХОВИХ ІНСТРУМЕНТАХ У ОДЕСІ Й ПОЛТАВІ (ДРУГА ПОЛОВИНА ХІХ – ПОЧАТОК ХХ СТ.)

Богданов В. О., доктор мистецтвознавства, професор кафедри оркестрових духових інструментів та оперно-симфонічного диригування Харківський державний університет мистецтв імені І. П. Котляревського

Анотація. В даній статті автор розглядає концертну практику виконавства на духових інструментах в Одесі й Полтаві в указаний період.

Ключові слова: Одеса, Полтава, музиканти, інструментарій, репертуар.

Анотация. Богданов В. А. Сольно-ансамблевое и оркестровое исполнительство на духовых инструментах в Одессе и Полтаве (вторая половина XIX – начала XX ст.). В данной статье автор рассматривает концертную практику исполнительства на духовых инструментах в Одессе и Полтаве в указанный период.

Ключевые слова: Одесса, Полтава, музыканты, инструментарий, репертуар.

Annotation. Bogdanov V. A. Solo-ensemble and orchestral carrying out on wind instruments in Odessa and Poltava (second half XIX - began the XX item). In the given article an author examines concert practice of carrying out on wind instruments in Odessa and Poltava in an indicated period.

Keywords: Odessa, Poltava, musicians, tools, repertoire.

Постановка проблеми. Питання, пов'язані з сольно-ансамблевою і оркестровою практикою в Одесі й Полтаві в указаний період, ще не стали об'єктом музикознавчого дослідження. Це і обумовило вибір даної теми.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Не зважаючи на всі досягнення сучасного музикознавства в галузі духового виконавства й педагогіки, у багатьох її шанувальників існує дуже невиразне уявлення про сольно-ансамблеву і оркестрове виконавство в Одесі і Полтаві в указаний період.

Практична цінність дослідження визначається адресною спрямованістю до музикознавців, істориків музики і виконавців на духових інструментах.

До постановки завдання. У пропонованій статті зроблено спробу розглянути питання, пов'язані з концертною практикою виконавства на духових інструментах в Одесі й Полтаві в указаний період. Робота виконана за планом НДР Харківського державного університету мистецтв імені І. П. Котляревського.

Виклад основного матеріалу. Музичне життя в Україні 50-х і 60-х років ХІХ ст. являє собою різноманітну картину. Деякі процеси були тією чи іншою мірою характерні для більшості міст. До них, у першу чергу, належать аматорські концерти, домашнє музикування, що завжди були ґрунтом, де виростала професійна публічна концертна діяльність. Загальною рисою багатьох міст в Україні потрібно відзначити невдоволеність справами на місцях, що консолідувало місцеві сили й гуртки і товариства, які ставали базою для відділень Російського музичного товариства (РМТ).

Формування й зростання концертного життя в Одесі у другій половині ХІХ ст. відбувалися інтенсивно. Тут була розвинена діяльність аматорів,

але тяжіння до класичного репертуару розцінювалося, як явище виняткове. Можливості концертного життя підсилювалися і підживлювалися як місцевими силами, так і гастролерами.

1854 р. відбулося кілька виступів бельгійського флейтиста А. Совле, чия блискуча технічна майстерність дозволяла йому з більшим успіхом виконувати ряд п'єс без супроводу. Привабливою рисою А. Совле була найтонша нюансировка. У наступні роки з концертами виступали одеський флейтист Сержанський і флейтист-гастролер А. Тершак. 1856 р. концертував тут сліпий кларнетист В. Вірський.

У 50-ті роки зростає популярність педагога Кестлера. Музичну освіту він одержав у Празькій консерваторії як піаніст і флейтист. На концертній естраді Кестлер з'являвся частіше із флейтою. У ті роки велику популярність мав флейтист А. Саккетті. Так, у березні місяці 1849 р. А. Саккетті влаштував благодійний музичний вечір. У концерті вперше виступив і десятилітній піаніст Андрій Родзянко, музичним вчителем якого був талановитий чех Й. Кестлер. А. Родзянко виконав фантазію К. Краля на теми з опери «Роберт-Диявол» Дж. Мейєрбера [3].

В 60-х і початку 70-х років дуже часто в газетних замітках згадувався кларнетист, композитор і педагог Д. Урбанек. Наприклад, 13 квітня 1863 року в залі п-на Гаазе останній разом з піаністом Масаловим акомпанував на кларнеті співакові Шабловському, що виконав романс Кюкена. У цьому концерті пролунало Тріо для кларнета, віолончелі й фортепіано Л. Бетховена. Його виконали Д. Урбанек – кларнет, П'ячещці – віолончель і Масалов – фортепіано [9].

31 березня 1864 р. у залі Рішельєвського ліцею відбувся черговий концерт Д. Урбанека, що виконав дует з опери “Пуритани” В. Белліні для кларнета й фортепіано, “Andante i Rondo” для кларнета й фортепіано К. М. Вебера. Партію фортепіано виконував Масалов. Було виконано також квінтет В. Моцарта для 2-х скрипок, альту й віолончелі. Партію кларнета в цьому квінтеті виконував Д. Урбанек [10].

5 квітня й 11 травня 1864 р. у залі Рішельєвського ліцею Д. Урбанек виконував партію кларнета в Пісні Кюкена й тріо для тенора, фортепіано й кларнета [225]. Всі згадані концерти Д. Урбанека й інші виступи, проведені в Рішельєвському ліцеї, як писала газета “Одеський вісник”, мали за мету “розвинути смак молодих людей до класичної музики” [8].

Крім виконавської, Д. Урбанек займався й композиторською діяльністю. Про це 16 жовтня 1870 р. місцева газета писала так: “На 24 жовтня, у будинку Карузо на Рішельєвській вулиці, наш відомий артист Д. Урбанек за участю аматорів музики й сценічного мистецтва готує музичний вечір зі спектаклем. На цьому вечорі буде дано німецькою мовою відому нашій публіці оперетку Д. Урбанека “Квіткарка”. Як гарний кларнетист п-н Урбанек давно вже встиг здобути популярність” [7].

В 60-і роки з концертами часто виступав перший флейтист Одеської італійської опери Луї Вольта.

Велике художнє значення мали два концерти професорів Петербурзької консерваторії корнетиста В. Вурма й віолончеліста К. Давидова, які відбулися 25 і 27 листопада 1871 р. в Одесі. “Голосна репутація, – писала газета “Новоросійський телеграф”, – якою користуються ці артисти в музичному світі, анітрохи не перебільшена” [5]. “П-н Давидов – віолончеліст першокласний і, безсумнівно, належить до найкращих виконавців, – писав Ц. Кюї. Гра його соковита й сповнена чистоти, техніка чудова, труднощі для нього не існують; крім того, гра його відрізняється й значними музичними перевагами: розумінням духу, вірної його передачею, неперебільшеною експресією” [2, с. 82]. М. Вільгорський, захоплений грою ще молодого К. Давидова, подарував йому свою віолончель роботи А. Страдіварі: “Не знаходжу нікого гіднішого одержати мій Страдіваріус, крім Вас” [14, с. 84].

Діяльність К. Давидова була багатогранною: соліст, ансамбліст, диригент, педагог, композитор, він виступив і на музично-громадському й адміністративному рівні (як директор Петербурзької консерваторії).

Так само, як і К. Давидов, В. Вурм належав до числа знаменитих російських виконавців на корнеті-а-пістоні. Уродженець Брауншвейга (Німеччина) В. Вурм із 1847 р. жив у Петербурзі. Тут він одержав звання соліста його величності й оркестрів імператорських театрів. Він був прекрасним пропагандистом свого інструмента, багато виступав у Петербурзі й у багатьох містах Росії. Його гру відрізняли дивний виконавський подих, матовий звук м’якого, теплого тембру. В. Вурм був одним із кращих професорів Петербурзької консерваторії. Він створив ряд найцікавіших навчальних посібників, перекладень і власних творів для труби (корнета-а-пістона). Заслуговує на увагу ще одна сторона його діяльності як військового капельмейстер. Протягом двадцяти років (1869-1889) В. Вурм був начальником оркестрів військ гвардії Петербурзького військового округу. Він створив ряд маршів для духового оркестру, склав збірник російських гвардійських полкових маршів, написав “школи” для корнета-а-пістона, кавалерійської труби й сигнального рижка.

Із приводу виступу В. Вурма в Одесі рецензент писав: “Однак неймовірно. Які м’які, оксамитові звуки витягає цей артист! “. У цих двох концертах В. Вурм виконав: романси О. Даргомизького, М. Рубінштейна й Р. Шумана, фантазію на теми опери “Фауст” Ш. Гуно, дуєтино для корнета-а-пістона й віолончелі. Акомпанував В. Вурму й К. Давидову син В. Вурма [5].

У березні місяці 1874 р. в Одесі гастролював гобоїст Фуркада, що володів приємним звуком і чудовою технікою.

В 1874 р. Одесу відвідує з концертами військовий духовий оркестр австрійських музикантів. Після концертів була надрукована рецензія: “... жодна країна в Європі не представляє такий вплив музичних сил як Богемія; там, здається, народжуються вже музикантами. Візьміть будь-якого чеха, що бажає вступити на артистичне поприще, і ви неодмінно знайдете в ньому, як попередній матеріал для вивчення музики, вірний слух, смак і значну долю музичної сприйнятливості, що перейшла до нього в спадщину через кілька

попередніх музичних поколінь. Якщо до цього приєднати ще ґрунтовну школу вивчення музики, що проходить кожний музикант у Богемії, і те, що там музика серед обов'язкових предметів загальної освіти, то стає зрозумілим, чому Богемія вважається самою музичною країною в Європі й чому Прага дає музикантів на всілякі ролі чи ледве не на всі існуючі дотепер театри. Ми вважали потрібним сказати це для того, щоб визначити значення, яким користується оркестр австрійських музикантів (переважно утворений із чехів), що відвідали днями Одесу й під керуванням п-на Ант. Матушека, дав у театрі Ермітажу 21-го й 22-го поточного місяця два концерти...

Оркестр, керований паном Ант. Матушеком – 23 музиканти. Склад їх трохи відрізняється від наших військових оркестрів: 1 флейта, 4 кларнети (Es і B) 1 корнет з пістонами, 2 флюгельгорна, 2 басгорна або “euphonion” 2 валторни, 4 тромпети, 1 тромбон (tenor), два альтгорна, 2 барабани (великий і малий), бомбардон і туба. Оригінальною особливістю цього оркестру є те, що, за винятком флейти, немає жодного дерев'яного інструмента, так що принципальні інструменти, наприклад, кларнети, всі металеві, а такі гнучливі інструменти, як наприклад, фаги, басони й басети, (що залишилися ще в наших і французьких оркестрах), які не відповідають характеру військової музики, зовсім вигнані з оркестру й замінені більше світлими за тоном, мідними інструментами...

Злагода й ансамбль, з яким австрійський військовий оркестр виконує п'єси свого репертуару, справжнє диво...

Капельмейстер п-н Ант. Матушек знаючий музикант, що видно з його перекладень для оркестру, написаних спритно, зручно й красиво для гри. У чому він виявив себе менш здібним, це в дотриманні місцями належних темпів і нюансів...

На афіші обох концертів не значилося жодного представницького музичного імені ні французького, ні німецького, ні російського, начебто їх зовсім не існує; один Дж. Россіні виступив з давно забутою увертюрою з опери “Риба, орел і ведмідь”, викопана звідкись нікому невідома навіть за назвою опера “Il Socco de Parigi”. Інша частина програми наповнена була іменами Дж. Верді, Г. Доніцетті й самого Ант. Матушека...

Публіка висловила своє співчуття оркестру не за те, що виконувалось, а за те, як виконувалось. Люб'язність оркестру змусила його на вимогу публіки виконати замість восьми номерів програми до 16, тобто вдвічі більше покладеного, причому віддано було більшу повагу Й. Штраусу з його вальсами й польками...

Оркестр тепер у Миколаєві дасть два концерти, а потім повернеться в Одесу. Цим випадком скористається наше шляхетне зібрання й відведуть йому естраду свою із садом на кілька музичних вечорів, а може законтрактує його на майбутнє літо в Одесу” [4].

11 жовтня 1897 р. відбулося друге симфонічне зібрання Одеського відділення ІРМТ. Диригував оркестром директор Московської консерваторії

професор В. Сафонов. Як солісти в цьому концерті виступили: французький валторніст Луї Савар і не менш відомий композитор, піаніст О. Скрябін. Поряд з творами Ф. Шуберта, К. Сен-Санса, М. Глинки пролунали концерти для валторни з оркестром В. Моцарта й концерт для фортепіано з оркестром в авторському виконанні. Саме Луї Савару присвятив свій романс для валторни й фортепіано ля мінор О. Скрябін, вражений його виконавською майстерністю.

На початку ХХ ст. виступи духового оркестру Одеського музичного училища на вечорах стали влаштовуватися й для широкої публіки, що сприяло піднесенню музичної культури міста. Так, у грудні 1907 р. відбувся музичний вечір, духовий оркестр під керівництвом І. Кутіля виконав увертюру до балету “Прометей” Л. Бетховена, арію з опери “Джоконда” А. Понк’єлли й арію з опери “Вертер” Ж. Массне виконали учениці з класу співу М. Поллі Андрієвська й Орехова. Учні з класу скрипки й віолончелі виконали концерти Г. Венявського й Сверта. Закінчився вечір виконанням іспанського танцю О. Мошковського духовим оркестром [6].

Полтава прилучилася до культури лише в останні роки ХІХ ст. “Повідомлення, що дійшли до нас, – писав М. Фіндейзен, – при всій їхній випадковості й уривчастості, підтверджують той факт, що, властиво, музичного життя, у загальноприйнятому змісті, у Полтаві, до установи місцевого відділення ІРМТ – не існувало. Всі концерти, що зустрічалися від пори до часу в Полтаві, мали зовсім випадковий характер. Вони пристосовувалися, як і в більшості великих провінційних міст, за старих часів, – вчасно дворянських виборів або місцевих ярмарків, коли в місто з’їжджалися сусідні поміщики й громадське життя взагалі не надовго помітно поживалювалося” [13, с. 7]. Так, у квітні місяці 1842 р. тут гастролював флейтист К. Леман [11]. 20 грудня 1855 р. у Полтаві давав концерт бельгійський флейтист А. Совле. Про це кореспондент “Северной пчелы” писав наступне: “20 грудня 1855 р. мали ми задоволення бути в концерті, даному соло-флейтистом паном Совле, у будинку Полтавського дворянського зібрання. Про самого концертиста говорити зайве: ім’я його занадто відоме в музичному світі, і було б зовсім зайво повторювати те, що вже говорили про його в повному розумінні слова, прекрасному таланті...” [12].

Полтавський кореспондент журналу “Музичне світло”, розповідаючи про духовне життя стародавнього українського міста в 1876 р., писав так: “По всій Росії, здається, немає жодного губерньського міста, у якому б під час зимового сезону, не фігурувала яка ні на є трупа артистів: найдуться аматорські кружки, які неодмінно дадуть кілька спектаклів у сезон; улаштовуються концерти, хоча б і мало гідні назві концертів: намагаються залучити до себе яким-небудь способом проїзних артистів і взагалі раді всякому громадському звеселянню. У нас, у Полтаві, нічого цього немає. Не думайте, однак, щоб у нас не було театру – є, але тільки літній, пристосований для літніх спектаклів, які даються під час Іллінського ярмарку, для приїжджої публіки. Мати ж. властиво для себе

театр і трупу полтавське суспільство вважає зайвою розкішшю, та, очевидно, і не має потреби в них. Громадського життя в нас немає зовсім, кожний усвідомлює це й повторює постійно, що це кепсько, а між іншим, непомітно ніяких прагнень змінити сьогоднішнього. Проїзні артисти цураються Полтави, минуть її: постійно чуєш, що в прилеглих містах: Харкові, Кременчузі, Єлизаветграді дають концерти приїжджі знаменитості, все це проїжджає через Полтаву й начебто боїться заглянути в неї...” [13, с. 8-9].

Один з найбільш передових полтавських музичних діячів М. Христіанович, який намагався у свій час пожвавити громадське життя міста, у своїх спогадах малює зовсім однакову картину. Столиця благодатної України, оспівана М. Гоголем, О. Пушкіним і Т. Шевченком, за його словами, у дійсності давала менш поезії, чим малювали її поетичні описи. Повний застій у всьому, відсутність суспільних інтересів і повна сплячка під дивно блакитним небом, з її чарівними місячними ночами [13, с. 9].

З оркестровими колективами в Полтаві було ще гірше. Разом з тим, полтавчанам нічого не залишалося робити, як задовольнятися садовими концертами так званих струнних оркестрів, до складу яких, крім невеликої групи струнних, входила обмежена кількість дерев'яних і мідних духових інструментів, а також рояль, що заповнював гармонію й заміняв відсутні оркестрові голоси. До числа таких оркестрів відносився оркестр під керівництвом Р. Шюппеля. Цей колектив наприкінці 80-х – початку 90-х років щовечора виступав у міському саду. У його репертуарі були вальси Й. Ланнера, Й. Штрауса, Е. Вальдтейфеля, іноді увертюри К. Рейссігера і Ф. Зуппе, а також попури з різних віденських оперет.

На зміну оркестру Р. Шюппеля прийшов оркестр під керівництвом В. Гебена, створений на початку 90-х років XIX ст. Цей колектив давав платні концерти в міському саду, а по неділях безкоштовно в Корпусному сквері, що перебував у центрі міста. Репертуар оркестру В. Гебена був більше серйозним, чим у Р. Шюппеля. У програми концертів оркестру В. Гебена входили, крім вальсів і опереткових попурі, також твори В. Моцарта, К. М. Вебера, Ф. Мендельсона й ін.

Таким чином, концерти цих двох садових оркестрів якоюсь мірою сприяли росту музичного життя в Полтаві, хоча серйозних симфонічних концертів тут ще не було.

До одного з перших симфонічних концертів у Полтаві, на наш погляд, можна віднести концерт, організований у січні 1888 р. місцевими музикантами віолончелістом М. Вонсовським і диригентом Р. Шюппелем. У музичному журналі того часу “Баян” є коротка звітка про цей концерт, що відбувся 24 січня 1888 р. у залі Дворянського зібрання за участю оркестру й хору аматорів. У його програму ввійшли наступні твори: “Угорська увертюра” Келлер-Бела, “Молитва” для хору з опери “Фенелла” Д. Обера, невідома арія для корнета-а-пістона, увертюра до опери “Цампа” Ф. Герольда, Польський акт із опери М. Глинки “Іван Сусанін”, чоловічий хор “Два велетні” на слова

М. Лермонтова Е. Направника, “Весільний марш” з музики Ф. Мендельсона до комедії В. Шекспіра “Сон у літню ніч” [13, с. 10]. Цей концерт, організований із благодійною метою, пройшов з великим успіхом.

“Невідомо чи довго тривало б подібне музичне животіння великого губернського міста, – писав М. Фіндейзен, – якби в 1897 р. не влаштувався в Полтаві молодий енергійний музикант Д. Ахшарумов, що вже завоював собі на той час популярність як скрипаль. Він з’явився тут головним ініціатором нової музичної справи, і незабаром потім музичне життя Полтави не тільки оживилося, але набуло цілком культурні форми, так що питання про заснування в цьому місті відділення ІРМТ дозріли й розв’язалися незабаром” [13, с. 10].

1897 р. зібравши місцевих професіоналів і аматорів у кружок однодумців, Д. Ахшарумов почав організувати й симфонічний оркестр, що спочатку складався з 25 музикантів. У групи дерев’яних і мідних духових інструментів увійшли флейтист І. Фриденталь, кларнетист З. Волинський, а також були запрошені деякі військові музиканти оркестру Єлецького піхотного полку, розквартированого в Полтаві. Керівником і диригентом оркестру одноголосно був обраний Д. Ахшарумов. Репетиції оркестру проходили в залі губернського земства. 27 січня 1898 р. у залі 2-го громадського зібрання відбувся перший симфонічний концерт, програма якого була складена надзвичайно цікаво. У неї увійшли симфонія Es-dur Л. Бетховена і його ж увертюра до трагедії В. Гете “Егмонт”, два скрипкових соло у виконанні Д. Ахшарумова (соната Дж. Тартіні й варіації А. Кореллі) і h-moll’на сюїта Й. С. Баха в перекладанні для 2-х скрипок, альту, контрабаса і флейти. Її виконали Д. Ахшарумов і М. Волинський – скрипки, П. Климентов – альт, О. Могилевський – контрабас і І. Фриденталь – флейта. За твердженням М. Фіндейзена це чи був не перший випадок публічного виконання в Полтаві камерної музики. “Публіка одержала рідку для провінції насолоду й розійшлася в повному задоволенні від усього, що чула”, – так закінчив свою рецензію на цей концерт кореспондент газети “Придніпровський край” [13, с. 13]. Незабаром концерти полтавського симфонічного оркестру стали дуже популярними серед місцевої громадськості.

Датою утворення Полтавського ІРМТ є 1-е березня 1899 р; 8-го вересня 1902 р. відбулося урочисте відкриття музичної школи, директором якої був призначений Д. Ахшарумов. Одночасно з відкриттям музичної школи почали працювати й класи духових інструментів. Першими викладачами в них були: З. Волинський (флейта й кларнет), М. Недельче (гобой), В. Мартинов (фагот), О. Гофман (мідні духові).

Відкриваючи музичну школу, Д. Ахшарумов із самого початку дивився на неї, як на тимчасовий навчальний заклад, що незабаром повинний перетворитися в музичне училище. Тому вже через рік він подав прохання в Головну дирекцію ІРМТ про перетворення музичної школи в музичне училище. В 1904 р. Головна дирекція дозволила реформувати школу з музичними класами в музичне училище, що і було урочисто відкрите 1-го вересня 1904 р.

Через кілька років напівпрофесійний оркестр Д. Ахшарумова перетворився в дійсний професійний колектив, у якому грали як запрошені фахівці, так і викладачі музичних класів. У такому складі оркестр проіснував до 1904 р. Після одеських концертів колектив довелося розпустити.

Лише наприкінці 1911 р. Д. Ахшарумову вдалося створити оркестр його мрії – оркестр Полтавського музичного училища. В оркестрі було 80 виконавців, і це були винятково учні й викладачі училища. Група дерев'яних духових інструментів складалася з 3-х флейт, 3-х гобоїв і англійського рижка, 3-х кларнетів і баса-кларнета, 3-х фаготів і контрафагота. Мідна група містила в собі 5 валторн, 4 труби, 3 тромбони й тубу. Група ударних складалася з 5 виконавців.

“За час свого 16-літнього існування, – пише М. Фіндейзен, – Полтавське відділення влаштувало 392 симфонічних концерти, 42 камерних зібрань, а всього 434 концерти. У тому числі крім місцевих – у самій Полтаві – відділенням було дано 300 концертів в 67 різних містах” [13, с. 36]. “Таким чином, Д. Ахшарумов здійснив на практиці створену їм вперше в Росії ідею пересувного оркестру. Поступово захоплюючи все нові міста й місцевості, він намагався прищепити любов до серйозної симфонічної музики в самих широких колах публіки” [13, с. 51].

До заслуг Д. Ахшарумова варто віднести й будівництво власної будівлі для училища. 1912 р. кількість учнів досягла такого рівня, що старе приміщення вже не сприяло нормальному ходу занять. Тоді й виникло знову питання про нову будівлю для училища. Для його будівництва потрібні були гроші й не малі, тому можна тільки припускати скільки перешкод довелося перебороти Д. Ахшарумову для рішення даної проблеми. Будівельні роботи почалися в липні 1914 р., а 1-го серпня вибухнула перша світова війна, що ще більше загострила проблему й висунула багато нових перешкод. Але зрештою поставлене завдання було успішно вирішене й спорудження будинку завершено на початку 1916 р. Його урочисте відкриття разом з великим концертним залом, розрахованим на 1200 місць, було вирішено проводити після війни, але заняття й концерти в цьому прекрасному приміщенні почалися відразу. Перший концерт учнівського симфонічного оркестру під керівництвом Д. Ахшарумова відбувся 20 березня 1916р. У його програму увійшли наступні твори: увертюра до опери “Руслан і Людмила” і “Арагонська хата” М. Глінки, “Героїчна фантазія” і балетна сюїта з опери “Ферморс” А. Рубінштейна, “Світанок на Москві-річці” М. Мусоргського й урочиста увертюра “1812 рік” П. Чайковського [1, с. 51]. Із усього сказаного очевидно, що музичне училище одержало відмінні умови для подальших плідних занять.

З відкриттям нового залу концертна діяльність у Полтаві придбала ще більшу інтенсивність і розмах. Виношував Д. Ахшарумов ідею й про відкриття в Полтаві консерваторії, але вона не придбала реальних обрисів, незважаючи на наявні умови й можливості її відкриття. Нам, що живемо майже на століття пізніше, доводиться тільки схилитися перед діяльністю Д. Ахшарумова і його соратниками по музичному мистецтву й ставити їх у приклад нинішньому поколінню.

Наприкінці XIX – початку XX ст. величезним культурно-художнім значенням стали роботи вітчизняних композиторів в області камерно-інструментального жанру для духових інструментів. Так, Ф. Акименко написав “Елегію” для англійського рижка (твір 12, 1901 р.), для флейти “Ідилію” і “Ноктюрн” (1902 р.), “Романс” для гобоя, “Маленьку баладу” і “Маленьку поему” для кларнета, “Ноктюрн” і “Мелодію” для валторни (1902 р.), П. Сениця написав “Романс” для кларнета й “Рондо” для валторни (1909 р.). Б. Підгорецький і Л. Лисовський склали п’єси для флейти й т. д.

Названі й інші твори для окремих духових інструментів сприяли подальшому розвитку української національної композиторської школи.

Висновки. Україна з початку XVIII ст. залучала найбільших музикантів світу, в тому числі й виконавців на духових інструментах. Останні, кожний у міру свого дарування, внесли той або інший внесок у розвиток духової музики й духового виконавства. Вони були авторами численних творів, кращі з яких придбали популярність серед виконавців на духових інструментах, а також і в педагогіці, що значно прискорило прогрес вітчизняного духового виконавського мистецтва.

Завдяки концертній діяльності в містах, де були відділення ІРМТ й участі в ній виконавців на духових інструментах, виникла звичка до цих концертів, а потім і потреба в них. З кожним роком місцеве керівництво відділень усе більше хвилювало питання, не тільки «що», але й «як» грати. Все це свідчить про широкую репертуарну платформу місцевих відділень ІРМТ, про виразну просвітницьку спрямованість концертної діяльності, у якій брали участь і виконавці на духових інструментах.

Розвиток концертної діяльності в Україні проходив шляхом нагромадження художнього досвіду, розростання концертної практики, збільшення інтересу широкої аудиторії до духової музики. Наприкінці XIX – початку XX ст. помітні зрушення відбулися в камерно-інструментальній творчості.

Із усього можна зробити висновок: в панорамі вітчизняного музичного мистецтва концертна діяльність на духових інструментах займала гідне місце.

Література:

1. Кауфман Л. Дмитро Володимирович Ахшарумов, визначний музичний просвітитель – К.: Муз. Україна, 1971. – 95 с.
2. Кюи Ц. Концерт Давыдова // Избранные статьи об исполнителях. – М., 1957. – С. 82.
3. О благотворительном музыкальном вечере флейтиста А. Саккетти // Одес. вестн. – 1849. – 12 марта (№21).
4. О концерте австрийского военного духового оркестра под управлением Ант. Матушека // Одес. вестн. – 1874. – 24 сент. (№210).
5. О концерте В. Вурма и К. Давыдова // Новорос. телеграф. – 1871. – 27 нояб. (№262).
6. О концерте духового оркестра музыкального училища // Одес. листок. – 1907. – 21 дек. (№292).
7. О концерте Д. Урбанека // Ведомости Одес. градоначальства. – 1870. – 16 окт. (№86). – Подпись: Брелок.
8. О концерте Д. Урбанека // Одес. вестн. – 1858. – 25 февр.

9. О концерте Д. Урбанека // Одес. вестн. – 1863. – 13 апр. (№ 30).
10. О концерте Д. Урбанека // Одес. вестн. – 1864. – 29 марта (№69).
11. О концерте флейтиста К. Лемана // Полтав. губ. ведомости. – 1842. – 11 апр. (№15).
12. О концерте флейтиста Совле // Сев. пчела. – 1856. – 31 янв. (№25).
13. Финдейзен Н. Очерк деятельности Полтавского отделения Императорского Русского музыкального общества за 1899-1915 гг. – Полтава: Тип. Докмана, 1916. – 56 с.
14. Фредерикс М. Из воспоминаний баронессы Фредерикс // Ист. вестн. – 1898. – Т. 71. Янв. – С. 52-87.

Надійшла до редакції 13.10.2008